

ŠTRUKTURÁLNE ZMENY EKONOMIKY SLOVENSKA V PRVEJ ETAPE SPOLOČENSKEJ TRANSFORMÁCIE V REGIONÁLNO M KONTEXTE

Pavol Korec

Abstract

Study of regional development as well as regional differentiation at the national level rank among the principal missions of geography. The submitted paper is aimed at three points. The main goal is concentrated on an analysis of changes of economy in Slovakia by sectors of economy. Second, we intend to reveal and to interpret factors and processes determining regional development in Slovakia after 1989 first of all from point of view of changes of economy structure. The last goal of our paper is concentrated on identifying the first phase of regional transformation of Slovak Republic after 1989. Our approach is based on acceptance of functional urban regions as elementary territorial units and use of economic aggregate as a suitable indicator of socio-economic development of regions.

Key words: sectors of economy, functional urban region (FUR), economic aggregate (EA), regional disparities, Slovak Republic

ÚVOD

Viac autorov upozorňuje na skutočnosť, že v období spoločenskej transformácie nastala v krajinách strednej a východnej Európy očakávaná významná zmena sektorovej štruktúry ekonomiky (Smith 1998, Toušek 2000, Toušek a kol. 2000, Buček 2003, Hampl 2005, Korec 2005, Gajdoš, Pašiak 2006, Dostál 2007, Stryjakiewicz et al. 2007, Dostál, Hampl 2008 ai.). Zmeny v štruktúre ekonomiky podľa troch jej základných sektorov sú dobre pozorovateľné nielen na úrovni štátu, ale aj na úrovni jeho jednotlivých regiónov. Ako sme už ukázali v jednom z predchádzajúcich príspevkov, veľký vplyv na zmeny sektorovej štruktúry ekonomiky Slovenska ako celku a aj jeho jednotlivých regiónov majú nielen procesy spojené s transformáciou ekonomiky vytvorenou počas vlády komunizmu (môžeme povedať aj procesy spojené so zmenou centrálne riadenej ekonomiky na trhovú ekonomiku) a procesy spojené s globalizáciou, ale aj procesy súvisiace s nástupom post-industriálneho štádia vývoja spoločnosti na Slovensku (Korec 2007). V kontexte celého komplexu vzájomne pôsobiacich uvedených procesov (postkomunistická transformácia, postindustriálny vývoj a globalizácia) sa na začiatku transformačného procesu očakávali jednak výrazné zmeny sektorovej štruktúry ekonomiky Slovenska, jednak obnovenie regionálnych rozdielov, ktoré sú jeho územia vlastné už od nástupu industrializácie a modernej urbanizácie (Bašovský, Divínsky 1991, Korec 2005 a iní). Ako uvádzajú vo svojej štúdií viacerí autori (Toušek 2003, Dostál 2007, Korec 2007 a iní) pre proces post-komunistickej transformácie bolo typické zníženie významu priemyslu v ekonomike štátu i jednotlivých regiónov, rýchla zmena komunizmom vyrovnanej regionálnej štruktúry a zvýšenie významu aktivít terciérneho

a kvartérneho sektora. Pre post-industriálne štádium vývoja spoločnosti sú okrem všeobecného zvyšovania významu terciéru v ekonomike typické aj dve ďalšie črty dôležité z hľadiska regionálneho vývoja: zvyšovanie selektívnosti procesu koncentrácie ekonomiky a súčasne aj rast intenzity tohto procesu na obidvoch póloch spektra (1) a zvyšovanie dominantnosti metropolitných regiónov v regionálnej štruktúre štátu (2). Vo viacerých prácach českých a slovenských geografov a ekonómov sa poukázalo na skutočnosť, že rast regionálnych rozdielov po roku 1989 bol nielen prirodzený a ekonomicky potrebný, ale do určitej úrovne aj sociálne akceptovateľný (Hampl 2001, Buček 2003, Korec, 2005, Blažek, Csank 2007 a iní).

Napriek týmto očakávaniam viacerých bádateľov na Slovensku prekvapili dve skutočnosti. Po prvé, nečakalo sa že regionálne rozdiely na Slovensku budú až tak veľké a po druhé, prekvapila výrazná regionálna diferenciacia v zmenách sektorovej štruktúry ekonomiky. Okrem iných, aj Toušek a kol. (2000) upozornili na skutočnosť, že intenzita zmien sektorovej štruktúry najmä v súvislosti so zmenami v priemysle bude mať selektívny charakter tak z odvetvového, ako aj z regionálneho hľadiska. V súvislosti s prvou uvedenou „prekvapujúcou“ skutočnosťou považujeme za dôležité uviesť dve poznámky. Prvá, vo viacerých svojich predchádzajúcich štúdiách sme upozornili na fakt, že v regionálnej štruktúre Slovenska sa v prvej hierarchickej úrovni výrazne prejavila polarita „región Bratislavy – ostatné územie Slovenska“ a až v nižšej rozlišovacej úrovni je zreteľná polarita „urbanizovanejšie západné Slovensko – vidieckejšie východné Slovensko“ (Korec, 2005, 2007 a iné). Prvá polarita je na Slovensku veľmi výrazná, okrem iného, aj vzhľadom na úzke územné vymedzenie regiónu Bratislavy na úrovni krajov (úroveň NUTS 3) a následné jeho (nielen) štatistické porovnanie s ostatnými regiónmi (krajmi) Slovenska. Pri porovnaní úrovne regionálneho vývoja štyroch územných jednotiek NUTS 2 (okrem regiónu, kraja Bratislavy, ešte západne Slovensko – Trnavský, Trenčiansky a Nitriansky kraj, stredné Slovensko – Žilinský a Banskobystrický kraj a východné Slovensko – Košický a Prešovský kraj) je deformácia spôsobená územným vymedzením Bratislavského kraja ešte väčšia. Druhou poznámkou je konštatovanie, že v regióne Bratislavy sa akumulujú v extrémne pozitívnej polohe prakticky všetky faktory ovplyvňujúce vývoj ekonomiky a všeobecne regionálneho rozvoja v transformačnom období (faktor sídelnej hierarchie zvýraznený štatútom hlavného mesta štátu, makropolitná atraktivita podporovaná veľkou dopravnou infraštruktúrou, ľudský potenciál a ďalšie). Región Bratislavy bol veľmi atraktívny pre nové ekonomické aktivity terciérneho a kvartérneho sektoru spojené s nástupom post-industriálneho štádia vývoja spoločnosti ako aj s vplyvmi spojenými s globalizáciou. Takže skutočnosť, že územne úzko vymedzený región Bratislavy extrémne prevyšuje ostatné regióny Slovenska na úrovni NUTS 3 a NUTS 2 (a dokonca aj na úrovni funkčných mestských regiónov) vo všetkých relevantných ukazovateľoch ekonomického a sociálneho rozvoja je tou najprirodzenejšou črtou vývoja regionálnej štruktúry Slovenska v období spoločenskej transformácie. Ak uvažujeme o území Slovenska bez regiónu Bratislavy, regionálne rozdiely nie sú veľké.

Cieľom predloženého príspevku je pokus o objasnenie druhej „prekvapujúcej“ skutočnosti regionálneho vývoja Slovenska v období spoločenskej transformácie, výraznej regionálnej diferenciacie zmien sektorovej štruktúry ekonomiky.

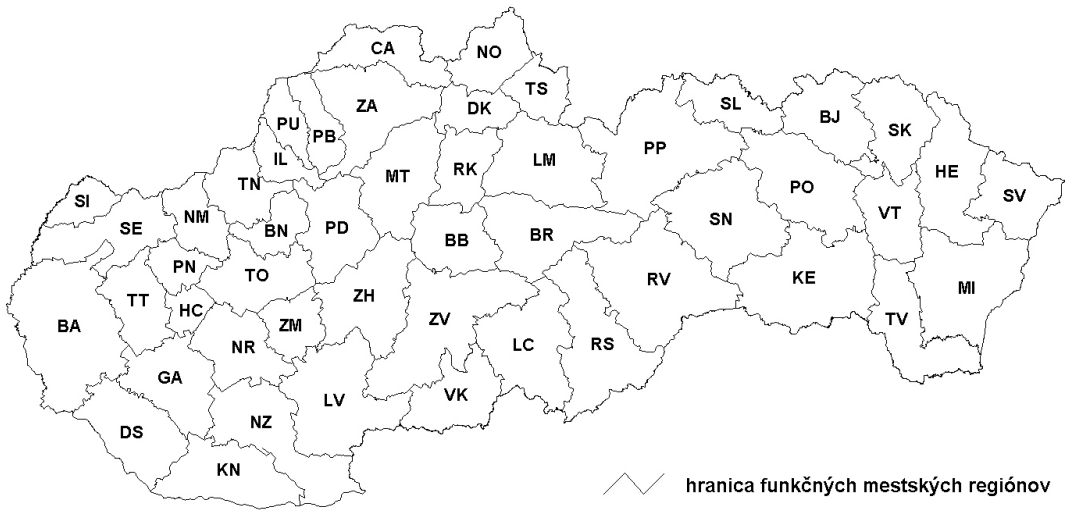
ZÁKLADNÉ METODICKÉ POZNÁMKY

Príspevok nemá ambície hodnotiť vývoj regionálnej štruktúry Slovenska komplexne, t.j. nepokúša sa o predstavenie nejakého syntetického ukazovateľa úrovne spoločenského rozvoja jeho regiónov. Komplexné hodnotenie regionálnych rozdielov na území štátu je úloha veľmi náročná. Okrem iných, vyžaduje podľa nášho názoru zohľadnenie indikátorov spotreby regiónov, ktoré majú základ vo výdavkoch obyvateľstva hodnotených podľa objemu a ich štruktúry. Regionálny vývoj a zmeny sektorovej štruktúry sú v tomto príspevku hodnotené na základe vývoja ekonomiky regiónov prostredníctvom ukazovateľa ekonomického agregátu, ktorého podstatu objasníme neskôr.

Pri plnení cieľa ukázať regionálny vývoj a regionálnu diferenciáciu štátu, napr. aj Slovenska, je z metodického hľadiska potrebné vysporiadať sa najmä s dvomi otázkami (Bezák 2000, Hampl 2005, 2007, Korec 2005 a iní). Prvou kľúčovou otázkou je stanovenie a vymedzenie vhodných priestorových jednotiek, ktoré predstavujú bázu regionálneho výskumu. Druhou kľúčovou metodickou otázkou je už vyššie naznačený výber vhodného ukazovateľa úrovne regionálneho rozvoja (poznáme, že tento výber je výrazne obmedzený dostupnosťou štatistických dát na potrebnej úrovni). Pochopiteľne imanentnou súčasťou tejto druhej otázky je aj konštrukcia agregovaných, resp. syntetických ukazovateľov ekonomickej a sociálnej, resp. komplexnej spoločenskej úrovne rozvoja sledovaných územných jednotiek.

Ak sa rozhodujeme, aké priestorové jednotky využijeme pri analýze, t.j. ktoré jednotky budeme považovať za základný hodnotený súbor regiónov nemáme veľký výber. V prípade väčšiny pokusov o hodnotenie diferencovaného regionálneho vývoja, resp. o regionálnu typizáciu Slovenskej republiky sa za základné priestorové jednotky najčastejšie využívajú okresy (Benč 2002, Kling 2002, Rajčáková, Švecová 2002, Ira a kol. 2005 a iní). Vzhľadom na veľmi dobrú dostupnosť štatistických dát podľa týchto územných jednotiek je to pochopiteľné. Okresy podľa nášho názoru však nie sú najvhodnejšími základnými priestorovými jednotkami hlavne pre dva dôvody: nie sú vnútorne integrované (1) a nie sú porovnateľné z hľadiska veľkosti (rozlohy a počtu obyvateľov) (2). Podľa nás ani jedna administratívna jednotka v postupnosti „obec–okres–kraj“ nie je vhodná pre hodnotenie regionálneho vývoja, prípadne regionálnej štruktúry Slovenska.

Pri štúdiu regionálneho vývoja, regionálnej diferenciácie alebo regionálnej typizácie Slovenskej republiky vzhľadom na úroveň ekonomického rozvoja sa vhodnými základnými priestorovými jednotkami javia funkčné mestské regióny (FMR). FMR predstavujú špecifický typ funkčného regiónu definovaného na základe kritérií týkajúcich sa priestorovej interakcie medzi mestom a jeho okolím (jadro–zázemie). FMR sa definuje ako priestorovo súvislé územie, ktoré je relatívne uzavreté vzhľadom na denný pohyb obyvateľov za prácou, vzdelaním, službami, rekreáciou a sociálnymi kontaktmi. V súvislosti s týmto sa tento región často označuje ako denný urbánny systém alebo jednoducho denný región. Teoretické základy a metodiku identifikácie FMR a ich základnú charakteristiku predstavil vo viacerých svojich prácach Bezák (1990, 2000, 2001). Z ôsmich princípov, ktoré odporúča uvedený autor rešpektovať pri identifikácii funkčných mestských regiónov by sme chceli upozorniť na prvý, podľa ktorého sú FMR jednotkami vytvorenými primárne pre potreby regionálne orientovaného výskumu a na piaty, ktorý vyjadruje autonómiu FMR (FMR má byť vnútorne integrovaným a navonok uzavretým celkom) (Bezák 2000:27–29). Dovoľujeme si poznamenať, že v zásade neodsudzujeme využitie okresov

Obrázok 1 Funkčné mestské regióny Slovenska.

Prameň: Bezák, A. (2000) upravené autorom.

ako základných priestorových jednotiek. V takomto prípade však odporúčame upozorniť pri interpretácii výsledkov na očakávané deformácie vyplývajúce napr. z chýbajúcej vnútornej integrity okresov.

Vzhľadom k dostupnosti štatistických dát je v tomto príspevku použitý systém FMR málo odlišný od systému FMR variant 91-A (vyžaduje sa minimálny počet 35 tisíc obyvateľov pre FMR), ktorý identifikoval Bezák (2000). Rozdiely sú však zanedbateľné, v žiadnom prípade neovplyvnili výsledky výskumu. V jednej z predchádzajúcich prác sme sa týmito rozdielmi už zaoberali (Korec 2007). Jedná sa vlastne o dve odlišnosti. V našom systéme FMR je užšie vymedzený FMR Bratislavy (v prospech FMR Dunajskej Stredy a Senice) a v našich FMR Nové Zámky a Trebišov sú obsiahnuté podľa Bezáka (2000) samostatné FMR Štúrovo, resp. FMR Kráľovský Chlmec. Naš systém FMR teda pozostáva zo 49 regiónov (obr. 1). Uvedené odlišnosti sú dôsledkom už spomínanej skutočnosti, že potrebné dáta sú dostupné len na úrovni okresov a zatiaľ čo spájať okresy do územne väčších jednotiek môžeme, rozdeliť okres na dve alebo viac menších územných jednotiek nie je možné.

Za veľmi vhodný ukazovateľ rozvoja ekonomiky, resp. dosiahnutej ekonomickej úrovne regiónu považujeme ekonomický agregát (EA). EA získame ako súčin počtu pracovných príležitostí regiónu a priemernej mesačnej mzdy zamestnanca regiónu vo firmách s počtom zamestnancov viac ako 20. Vzhľadom na dostupnosť dát je možné vypočítať hodnoty EA za ekonomiku regiónu ako celku, ako aj hodnoty EA generované jednotlivými sektormi ekonomiky. EA možno prisudzovať podobnú vypovedaciu schopnosť ako tradičnému makroekonomickému ukazovateľu HDP (Hampl 2005, Korec 2007). Podrobnejšie zdôvodňuje použitie EA pri výskume rozvoja ekonomiky regiónu a všeobecného regionálneho rozvoja vo svojej práci Hampl (2005). Podľa uvedeného autora má EA, vzhľadom na

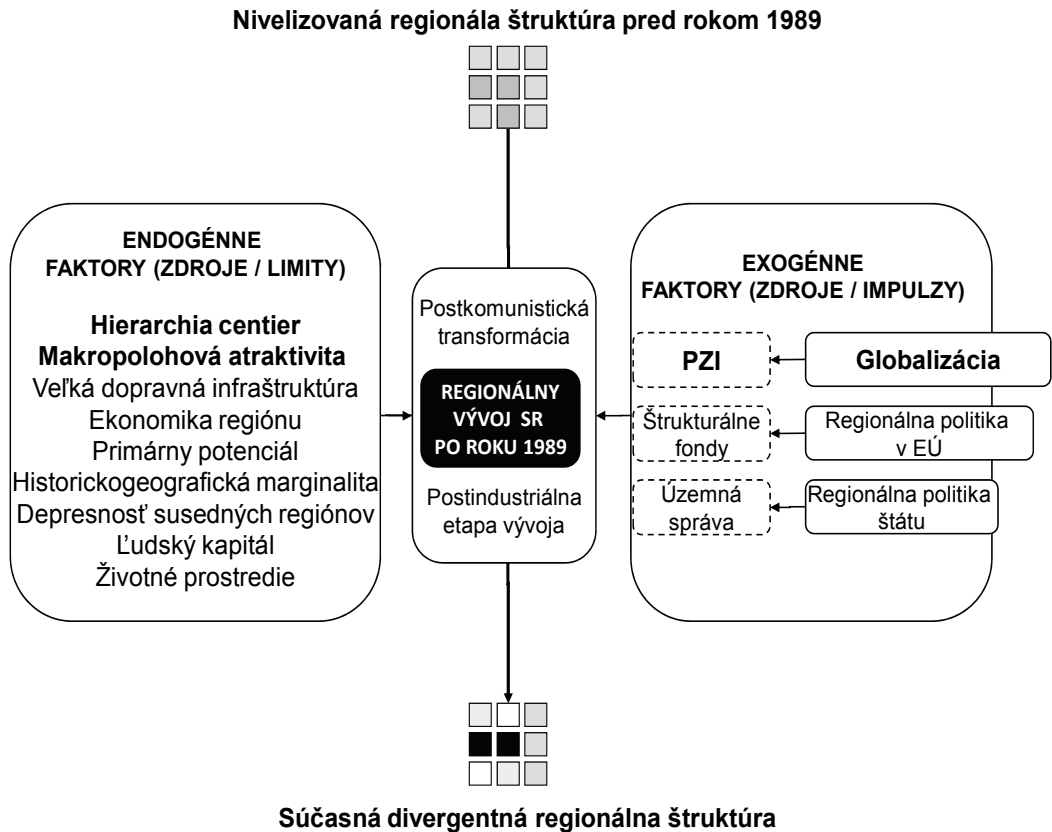
sociálnu a kulúrnú homogenitu transformujúcich sa krajín strednej Európy, nielen ekonomickú, ale aj komplexne spoločenskú povahu. Z tohoto dôvodu je vhodný aj pre syntetické hodnotenie rozvinutosti územných jednotiek.

Poznámku je potrebné urobiť aj k hodnotenému obdobiu, k decéniu 1997–2006. Voľba roku 1997 ako začiatku sledovaného obdobia je do určitej miery dôsledkom dostupnosti dát. Od 1. januára 1997 vstúpilo na Slovensku do platnosti súčasné územno-správne členenie, t.j. od tohto roku sú k dispozícii dáta podľa dnešných okresov. V práci boli použité primárne tri druhy dát za roky 1997 a 2006 vzťahujúce sa k okresom (počet obyvateľov, počet pracovných príležitostí v podnikoch nad 20 zamestnancov celkove a počet pracovných príležitostí podľa jednotlivých sektorov ekonomiky a takisto priemerná mzda zamestnancov celkove aj podľa sektorov ekonomiky). Je zrejmé, že vzhľadom na vzájomnú porovnateľnosť vývoja sektorovej štruktúry ekonomiky na regionálnej úrovni bolo potrebné vychádzať z roku 1997. Na druhej strane treba poznamenať, že rok 1997 možno považovať za medzník, nielen vo vývoji ekonomiky Slovenska, ale aj za medzník v regionálnom vývoji Slovenska v prvej etape post-komunistickej transformácie. Po roku 1989 začala totiž „deštrukcia“ centrálne riadenej ekonomiky Slovenska (najmä rozpad veľkých priemyselných a poľnohospodárskych podnikov). Za ukončenie tejto deštrukcie možno považovať veľkú privatizáciu realizovanú na Slovensku v rokoch 1995 a 1996.

Koniec hodnoteného obdobia, rok 2006, možno považovať za ukončenie (prvej etapy) spoločenskej transformácie na Slovensku, ktorá začala po roku 1989. K tomuto tvrdeniu nás vedie viac skutočností, medzi ktoré patria predovšetkým nasledovné: realizovanie základných reforiem (hlavne neo-liberálne politické reformy realizované na Slovensku v rokoch 1998 až 2006 – reforma sociálneho systému, dôchodková reforma, daňová reforma, najmä rovná 19 percentná daň z príjmu, novelizácia pracovného zákona a iné, Smith, Rochovská 2006); úspešné ukončenie snahy Slovenska o vstup do euroatlantických štruktúr, predovšetkým do EÚ a NATO; relatívne stabilizovaný „nový vzorec“ regionálnej štruktúry na začiatku 21. storočia a ďalšie. V nastávajúcom období sa očakávajú výraznejšie vplyvy regionálnej politiky z úrovne EÚ, ako aj z úrovne štátu na vývoj regionálnej štruktúry Slovenska a samozrejme aj výraznejšie zásahy štátu do ekonomiky a sociálnej oblasti ako dôsledku začínajúcej hospodárskej krízy. Výsledkom týchto zmien nemusí byť nová trajektória regionálneho vývoja Slovenska, je však reálne očakávať zoslabovanie vplyvu divergentných síl. Obdobie 1997–2006 možno považovať za relatívne homogénne z hľadiska kvalitatívnych charakteristík prostredia a faktorov podmieňujúcich regionálny vývoj Slovenska.

FAKTORY PODMIEŇUJÚCE REGIONÁLNY VÝVOJ SLOVENSKA

Hodnoteniu faktorov podmieňujúcich regionálny vývoj postkomunistických krajín Európy sa venuje viac autorov. Z pohľadu vývoja regionálnej štruktúry Slovenska dávame do pozornosti najmä práce Hampl (2001), Buček (2003), Korec (2005), Ira a kol. (2005), Korec, Ondoš (2006, 2007) a Hampl a kol. (2008). V poslednej z uvedených prác odporúčajú autori rozdeliť faktory, ktoré podmieňujú regionálny vývoj do troch základných typov: geografické faktory (prírodné podmienky a zdroje, polohové pomery a sociálnoekonomická intenzita využívania územia) (i), ekonomické a nadväzujúce socioekonomické faktory (kapitál v jeho klasickej podobe, ľudské zdroje a špecifické ekonomické faktory – technologická vyspelosť, technická a sociálna infraštruktúra) (ii) a kultúrne faktory

Obrázok 2 Schéma prostredia a faktorov podmieňujúcich regionálny vývoj Slovenska po roku 1989.
Prameň: Korec, P., Ondoš, S. (2006), upravené autorom.

(hodnotová hierarchia, výrobné tradície, kultúrny kapitál a iné) (iii). Uvedená klasifikácia má svoje opodstatnenie vzhľadom na možnosť ukázania charakteru kladných, resp. negatívnych podmienok rozvoja regiónov.

V prácach (Korec, Ondoš 2006, 2007) sme faktory podmieňujúce regionálny vývoj Slovenska rozdelili do dvoch veľkých skupín, do skupiny endogénnych faktorov a skupiny exogénnych faktorov. Do prvej skupiny sme zaradili 9 faktorov, vrátane ľudského kapitálu, do druhej skupiny exogénnych faktorov sme zaradili procesy globalizácie, regionálnu politiku na úrovni Európskej únie a regionálnu politiku na úrovni štátu (obr. 2). V uvedených prácach sme konštatovali, že v prvej etape spoločenskej transformácie sa rozhodujúcim spôsobom pod regionálny vývoj Slovenska „podpísali“ dva endogénne faktory (hierarchia sídiel a makropolohová atraktivita) a jeden exogénny faktor (procesy globalizácie). V tejto súvislosti je dobré upozorniť na prácu Sorosa (2002:21), ktorý uviedol, že hlavným zdrojom chudoby v dnešnom svete sú zlé vlády a druhým hlavným zdrojom je zlá geografická poloha (my doplníme, že v prípade geografickej polohy to platí ako v planetárnej tak aj v národnej mierke).

Sumarizujúc naše predchádzajúce úvahy (Korec 2005, Korec, Ondoš 2006, 2007 ai.) môžeme prvý záver o faktoroch podmieňujúcich regionálny vývoj Slovenska po roku 1989 formulovať nasledovne. Regionálny vývoj Slovenska v období 17. 11. 1989 až 31. 12. 2006 bol podmienený predovšetkým štyrmi skupinami „faktorov“: postkomunistickou transformáciou (demokratizácia spoločnosti a nástup trhovej ekonomiky) (1), nástupom postindustriálneho štádia vývoja spoločnosti (2), endogénnymi faktormi „typickými“ pre všetky postkomunistické štáty, najmä pre štáty Višegrádskej štvorky (sídelná hierarchia, makropolohová atraktivita a ekonomická špecializácia regiónov) (3) a exogénnymi faktormi (vrátane globalizácie prejavujúcej sa lokáciou priamych zahraničných investícií) (4). Prvé dve skupiny nie je možné považovať za faktory v pravom zmysle slova, oni akoby vytvárali prostredie, v ktorom sa odohrával regionálny vývoj Slovenska. V zmysle práce Hampl a kol. (2008:701) by sme ich mohli nazvať „nadstavbové“ faktory. V práci Korec (2007) sme hodnotili vplyv postindustriálnej etapy vývoja spoločnosti na regionálny vývoj Slovenska, vrátane vplyvu na štrukturálne zmeny ekonomiky štátu i jednotlivých regiónov. Je zrejme, že na regionálny vývoj mali vplyv aj ďalšie endogénne faktory (okrem troch typických pre všetky postkomunistické štáty) osobitné pre Slovensko (primárny potenciál, veľká dopravná infraštruktúra, ľudský potenciál, depresia priľahlých regiónov susedných štátov ai.). Druhý záver by sa dal stručne vyjadriť dvomi vetami takto. Ukázanie významnosti vplyvu jednotlivých faktorov sa dá urobiť len rámcovým spôsobom, pretože faktory pôsobia vo vzájomnej kombinácii a často extrémne pozitívny, resp. negatívny vplyv niektorého faktora môže potlačiť vplyv ostatných. Snaha ukázať významnosť vplyvu jednotlivých faktorov na regionálny vývoj by mala byť adresovaná k určitému obdobiu, v ktorom boli všeobecné podmienky pre regionálny vývoj (najmä politická situácia a vývojové štádium spoločnosti) relatívne stabilné. V predloženej štúdiu hodnotíme obdobie spoločenskej transformácie Slovenska vymedzené dátumami 17. 11. 1989 a 31. 12. 2006, v ktorom požadovaná stabilita existovala.

VÝVOJ SEKTOROVEJ ŠTRUKTÚRY EKONOMIKY SLOVENSKA V REGIONÁLNOM POROVNÁVANÍ

Ako sme už v tomto príspevku viac krát uviedli v období spoločenskej transformácie nastala významná očakávaná zmena štruktúry ekonomiky Slovenska ako celku, ako aj jeho jednotlivých regiónov. Podľa tabuľky 1 môžeme vidieť, že podiel ekonomického agregátu, ktorý vytvára primárny sektor sa znížil na Slovensku v roku 2006 o 3,84 % v porovnaní s rokom 1997 a podiel ekonomického agregátu, ktorý vytvára sekundárny sektor sa znížil o 7,73 %. Podiel terciérneho sektoru sa zvýšil v sledovanom desaťročnom období o 11,57 %. Veľmi zaujímavé je zistenie, že prakticky pri všetkých 49 FMR Slovenska poklesli podiely primárneho a sekundárneho sektora a zvýšili sa podiely terciérneho sektora. Z tohto „pravidla“ vývoja sektorovej štruktúry ekonomiky je výnimkou len 6 FMR, pri ktorých nastalo veľmi nepatrné zvýšenie podielu sekundárneho sektora (Komárno, Námestovo, Nové Mesto nad Váhom, Piešťany, Skalica a Spišská Nová Ves). Pri hodnotení kvalitatívnych zmien sektorovej štruktúry ekonomiky jednotlivých FMR nám dáta samotných zmien podielov troch sektorov ekonomiky na celkovom EA regiónu nepostačujú. Z tabuľky 1 napr. môžeme zistiť, že najvyššie podiely na celkovom EA má v roku 2006 terciérny sektor vo FMR Bratislava, Banská Bystrica, Trebišov, Bardejov, Stará Ľubovňa, Nitra, Prešov, Trenčín, Zvolen a Veľký Krtíš (prvých 10 FMR je uvedených v zostupnom poradí a zhodou okolností všetkých týchto 10 FMR a len týchto 10 FMR má túto hodnotu vyššiu ako 70 %). Na prvý pohľad je to veľmi nehomogénna skupina FMR. Päť z týchto FMR sú metropolitné

Tabulka 1 Podiel jednotlivých sektorov ekonomiky na ekonomickom agregáte podľa funkčných mestských regiónov (agi – podiel primárneho sektora v %, agii – podiel sekundárneho sektoru v %, agiii – podiel terciérneho sektoru v %).

Funkčný mestský región	'97agi	'97agii	'97agiii	'06agi	'06agii	'06agiii	EA/ob.
BA Bratislava	2	21	77	1	16	83	245
BB Banská Bystrica	4	28	68	3	17	80	131
BV Bardejov	12	28	61	7	19	74	51
BN Bánovce nad Bebravou	13	54	33	8	41	51	79
BR Brezno	14	54	32	11	43	47	67
CA Čadca	5	32	63	5	28	67	50
DK Dolný Kubín	7	43	49	4	41	56	70
DS Dunajská Streda	25	24	51	9	23	68	72
GA Galanta	13	38	49	6	33	61	73
HC Hlohovec	9	55	36	6	30	64	84
HN Humenné	9	37	54	5	36	60	70
IL Ilava	4	56	39	3	52	45	91
KE Košice	3	37	59	2	32	67	121
KN Komárno	18	34	48	8	35	57	68
LC Lučenec	12	36	51	6	30	64	55
LM Liptovský Mikuláš	12	37	51	6	29	65	96
LV Levice	12	39	49	6	38	56	75
MI Michalovce	11	44	44	5	34	61	66
MT Martin	6	40	54	3	34	64	92
NM Nové Mesto n. Váhom	8	51	40	3	54	43	101
NO Námestovo	19	33	47	11	35	55	63
NR Nitra	9	30	62	4	24	72	103
NZ Nové Zámky	15	29	56	7	25	68	67
PB Považská Bystrica	1	45	54	3	35	62	86
PD Prievidza	4	59	37	2	43	55	90
PI Piešťany	13	29	59	5	29	66	98
PO Prešov	7	30	63	3	25	72	67
PP Poprad	7	34	59	5	29	65	74
PU Púchov	3	70	27	3	48	49	135
RK Ružomberok	8	51	41	4	36	60	87
RS Rimavská Sobota	14	34	52	10	25	65	41
RV Rožňava	9	46	45	8	32	60	54

Tabulka 1 – dokončení

Funkčný mestský región	'97agi	'97agii	'97agiii	'06agi	'06agii	'06agiii	EA/ob.
SE Senica	11	50	39	7	40	54	76
SI Skalica	11	50	39	5	51	45	99
SK Svidník	10	27	63	7	23	70	53
SL Stará Lubovňa	16	23	61	7	19	73	50
SN Spišská Nová Ves	12	30	58	6	31	63	64
TT Trnava	8	49	43	3	39	58	145
TV Trebišov	11	18	71	4	16	79	55
VK Veľký Krtíš	22	36	41	12	18	70	44
VT Vranov nad Topľou	16	37	47	7	27	66	46
ZI Žilina	3	35	62	1	32	67	107
ZH Žiar nad Hronom	7	53	41	6	36	58	74
ZM Zlaté Moravce	16	44	40	11	40	49	52
ZV Zvolen	10	31	58	7	22	71	89
SR Slovenská republika	7	35	57	4	28	69	100

Prameň: Regionálne porovnávania v Slovenskej republike. Štatistický úrad SR, 2007.

sú regióny malých miest, prakticky vo všetkých štúdiách zaoberajúcich sa hodnotením úrovne regionálneho rozvoja územia Slovenska sú hodnotené ako marginálne, zaostávajúce (FMR Trebišov, Bardejov, Stará Lubovňa a Veľký Krtíš) (Rajčáková, Švecová 2002, Korec 2005, Ira a kol. 2005, Gajdoš, Pašiak 2006 a iní) a posledným FMR je Zvolen. Za zmienku stojí ešte skutočnosť, že aj ďalšie FMR, ktoré boli uvedenými prácami identifikované ako zaostávajúce mali v roku 2006 vysokú hodnotu podielu terciérneho sektoru na celkovom EA regiónu (napr. Vranov nad Topľou, Rimavská Sobota a Lučenec).

Ak by sme sa pozreli na vývoj hodnôt podielu terciérneho sektoru na celkovom EA regiónu z opačnej strany zistíme, že veľmi nízke majú tieto hodnoty FMR autormi hodnotené jednoducho ako rozvinuté (FMR Nové Mesto nad Váhom, Ilava, Skalica a Púchov; tieto FMR mali v roku 2006 hodnotu podielu terciérneho sektoru nižší ako 50 %). Aby sme mohli lepšie postihnúť kvalitatívne zmeny sektorovej štruktúry ekonomiky jednotlivých FMR využili sme ešte dva ukazovatele úrovne regionálneho rozvoja, relatívny EA/1 obyv. (tab. 1) a mieru nezamestnanosti v roku 2006 (tab. 2). Z tabuľky 1 a obrázku 3 je na prvý pohľad zrejmé, že neexistuje jednoznačná pozitívna korelácia medzi podielom terciérneho sektoru na EA regiónu v roku 2006 a výškou relatívneho ukazovateľa EA/1 obyv. regiónu v roku 2006 (relatívny ukazovateľ vyjadruje vzťah hodnoty EA/1 obyv. regiónu k hodnote EA/1 obyv. za Slovensko ako celok, pričom relatívna hodnota pre Slovensko je rovná 100). Rovnaká nejednoznačnosť pozitívnej korelácie by sa dala vysloviť aj ku vzťahu podielu terciérneho sektoru na EA regiónu a mierou nezamestnanosti v regióne. Čiastočne je to dokumentované v tabuľke 2.

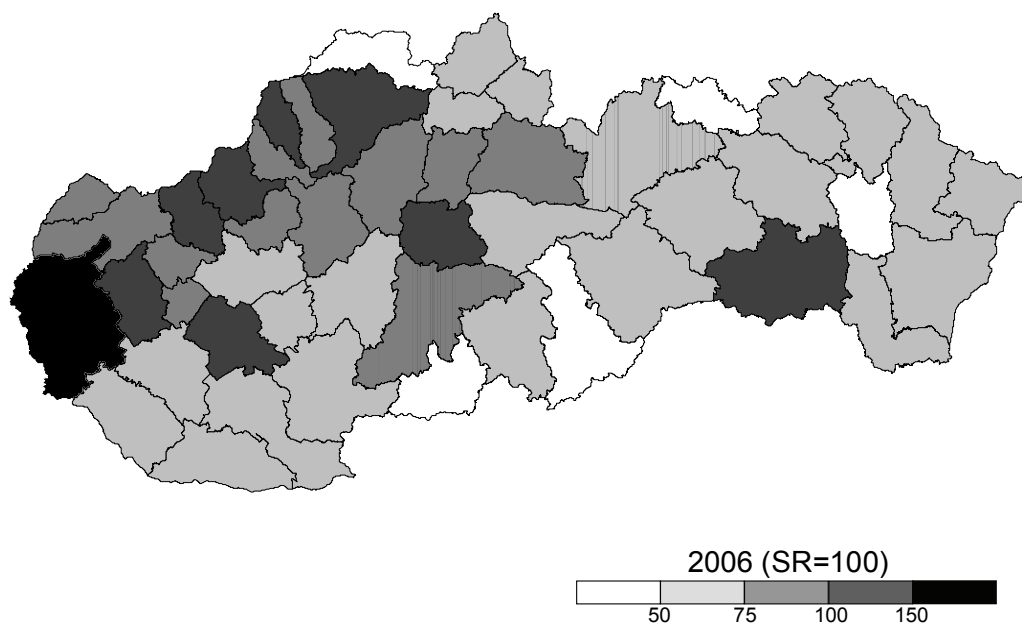
Tabuľka 2 Porovnanie sektorovej štruktúry ekonomiky vybraných funkčných mestských regiónov s relatívnou hodnotou EA/1 obyv. a mierou nezamestnanosti.

Funkčný mestský región	Podiel sektorov na EA (I-II-III)		Rel. EA 2006	Nezam. v % 2006
	1997	2006		
Bratislava	2 – 21 – 77	1 – 16 – 83	245	2,38
Banská Bystrica	4 – 28 – 68	3 – 17 – 80	131	7,32
Nitra	9 – 30 – 62	4 – 24 – 72	103	8,62
Trenčín	6 – 39 – 55	3 – 26 – 71	102	4,17
Košice	3 – 38 – 59	2 – 32 – 67	121	14,21
Ilava	5 – 56 – 39	3 – 52 – 45	91	4,14
Skalica	11 – 50 – 39	5 – 51 – 45	99	8,17
Nové Mesto nad Váhom	8 – 51 – 40	3 – 54 – 43	101	6,01
Púchov	3 – 70 – 27	3 – 48 – 49	135	5,03
Rimavská Sobota	14 – 34 – 52	10 – 25 – 65	41	30,87
Veľký Krtíš	22 – 36 – 42	12 – 18 – 70	44	24,60
Rožňava	9 – 46 – 45	8 – 32 – 60	54	24,62
Lučenec	12 – 36 – 51	6 – 30 – 64	55	22,40
Slovenská republika	7 – 35 – 58	4 – 28 – 69	100	11,59

Prameň: Regionálne porovnávanie v Slovenskej republike. Štatistický úrad SR, 2007.
Štatistiky. ÚPSVAR SR, 2006.

V rámci takeéhoto krátkeho príspevku pochopiteľne nie je možné vypracovať nejaké systematické a dostatočne zdôvodnené hodnotenie zmien sektorovej štruktúry ekonomiky jednotlivých regiónov Slovenska. Článok považujeme za príspevok k všeobecnej diskusii o základných otázkach vývoja regionálnej štruktúry Slovenska po roku 1989. Odvolávajúc sa na uvedené, vychádzajúc z tabuliek 1 a 2 a obrázkov 3 a 4 môžeme FMR Slovenska vzhľadom na kvalitatívne zmeny ich sektorovej štruktúry klasifikovať do troch skupín.

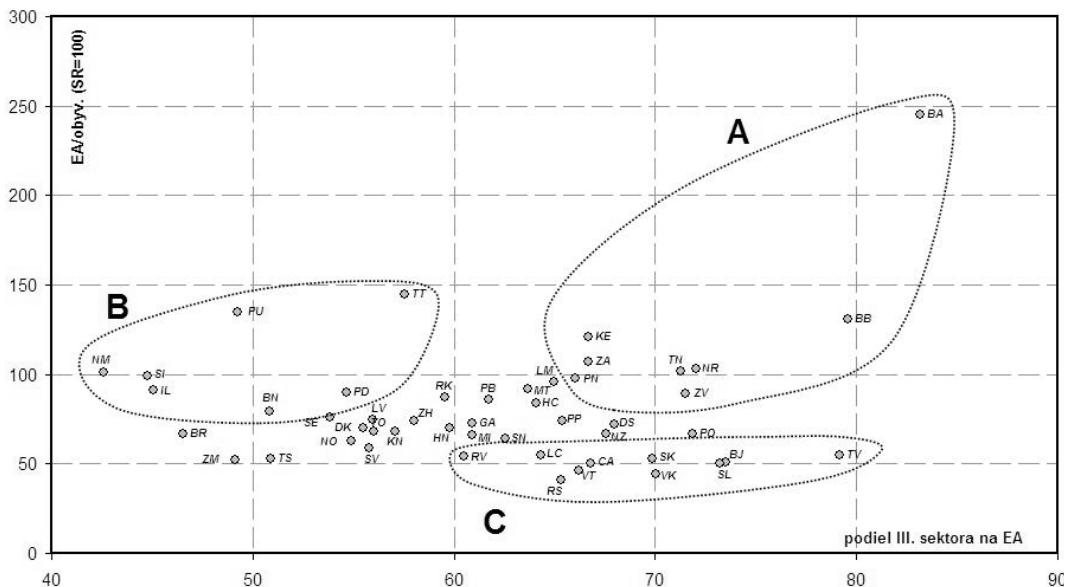
Prvú skupinu predstavujú metropolitné FMR a FMR vybraných miest s výraznou orientáciou ekonomiky jadra regiónu na aktivity terciérneho sektoru. Typickými predstaviteľmi tejto skupiny sú metropolitné FMR Bratislava, Banská Bystrica, Nitra, Trenčín, Košice a FMR Piešťany a Zvolen (skupina A na obr. 4). Pre túto skupinu sú pre rok 2006 vlastné vysoké hodnoty podielu terciérneho sektora na celkovom EA regiónu, nadpriemerné relatívne hodnoty EA/1 obyv. a nízke hodnoty evidovanej miery nezamestnanosti. Vo všetkých štúdiách hodnotiacich regionálnu štruktúru Slovenska sú tieto regióny považované za rozvinuté, otvorené, resp. úspešné v procese transformácie. Vysoké hodnoty podielu terciérneho sektoru sú v týchto FMR významnou mierou generované progresívnymi aktivitami terciérneho (kvartérneho) sektoru (finančný sektor, reality, sektor IT, médiá, vydavateľská činnosť, predaj a oprava automobilov a iné), pričom mimoriadne sú rozvinuté aj maloobchod a ostatné základné služby. Pri tejto skupine FMR môžeme hovoriť v plnom význame o štrukturálnej zmene ekonomiky v kontexte nástupu postindustriálneho vývojového štádia.

Obrázok 3 Ekonomický agregát na obyvateľa v roku 2006 podľa funkčných mestských regiónov.
Prameň: Dáta z tabuľky 1.

Ako klasických predstaviteľov druhej skupiny FMR možno uviesť FMR Ilava, Skalica, Nové Mesto nad Váhom a Púchov (skupina B na obr. 4). Túto skupinu FMR charakterizujú veľmi nízke hodnoty podielu terciérneho sektoru na celkovom EA regiónu, vysoké hodnoty relatívneho ukazovateľa EA/1 obyv. a nízke hodnoty evidovanej miery nezamestnanosti v roku 2006 (tab. 2). Aj tieto FMR považujú bádatelia v oblasti výskumu regionálnej štruktúry Slovenska za rozvinuté a úspešné v procese transformácie. Ekonomika týchto FMR je založená hlavne na sekundárnom sektore, predovšetkým na rozvoji priemyslu. Ležia v juhozápadnej a západnej časti Slovenska, v oblastiach, ktoré boli, okrem iného, veľmi atraktívne pre príchod priamych zahraničných investícií do priemyslu (Buček 2003/4). Progresívne aktivity terciérneho sektoru sú v týchto regiónoch, aj v dôsledku ich „subtílnosti“ a pozície v širšom priestore, v tieni priemyslu.

Predstaviteľmi tretej skupiny sú FMR Rimavská Sobota, Veľký Krtíš, Rožňava a Lučenec (skupina C na obr. 4). Tieto štyri FMR južnej časti stredného Slovenska sa takisto jednomyselne hodnotené ako súvislá najzaostávajúcejšia oblasť Slovenska, veľmi neúspešná v procese spoločenskej transformácie. Podrobné zdôvodnenie príčin zaostávania tohoto územia je urobené v práci Korec, Ondoš (2006). Kombinácia – vysoké hodnoty podielov terciérneho sektoru na celkovom EA regiónu, veľmi nízke relatívne hodnoty EA/1 obyv. a extrémne vysoké hodnoty evidovanej miery nezamestnanosti je charakteristická, okrem štyroch uvedených FMR, aj pre ďalšie FMR východného Slovenska (Trebišov, Bardejov, Svidník, Stará Lubovňa, Vranov nad Topľou; tab. 2 a obr. 4). V období spoločenskej transformácie nastala v tejto skupine FMR deštrukcia priemyslu a vzhľadom na svoju vidieckosť

Obrázok 4 Klasifikácia funkčných mestských regiónov Slovenska na základe vzťahu hodnoty podielu III. sektora na celkovom EA regiónu a relatívneho ukazovateľa EA/1 obyv.

Prameň: Dáta z tabuľky 1.

(Hurbánek 2007) nemajú potenciál pre rozvoj progresívnych aktivít terciérneho sektoru. Z aktivít terciérneho sektoru dominuje tzv. základný terciér (malobchod, školstvo, verejná správa, doprava a ďalšie), vzhľadom na absentujúci priemysel to však terciéru zabezpečuje dominanciu v sektorovej štruktúre regiónu.

ZÁVER

Z hľadiska vývoja spoločnosti na Slovensku v transformačnom období je potrebné výraznejšie zdôrazňovať geografickú podmienenosť územia vo vzťahu k hodnoteniu vývoja jeho regionálnej štruktúry, vrátane vysvetľovania veľkých regionálnych rozdielov. V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť klasické štúdie Korčáka (1938), Hromádku (1943) a Lukniša (1985), ktoré poukazujú na výraznú regionálnu diferenciaciu Slovenska vzhľadom na primárny potenciál územia. V prípade Slovenska pôsobí pravdepodobne najvýraznejšie medzi krajinami Višegrádskej štvorky tzv. západovýchodný gradient. Tieto skutočnosti potvrdzujú, priamo alebo nepriamo, aj novšie štúdie (Dostál, Hampl 1992, Bašovský 1995 a iné). Štúdie uvedených autorov nám pomôžu, okrem iného, pochopiť historické pozadie vytvárania regionálnych rozdielov a základných rozvojových regiónov na Slovensku.

Jednoznačne treba zdôrazniť nasledovnú skutočnosť. V období po roku 1989 prichádza na Slovensku v rámci postkomunistického transformácie k „realizácii“ nápravných procesov komunistickým obdobím deformovanej „industriálnej“ regionálnej štruktúry. Súčasne s týmto dochádza k postupnému presadzovaniu kvalitatívne nových postindustriálnych procesov vývoja spoločnosti. Treba poznamenať,

že ako jedna tak aj druhá skupina procesov „podporovala“ diferencovaný regionálny vývoj, resp. výraznú regionálnu divergenciu. Od roku 1998 sa k týmto dvom skupinám procesov významne pripojila globalizácia, ktorá jedným zo svojich základných prejavov, priamymi zahraničnými investíciami, rast regionálnych rozdielov znásobovala. Viacerí autori, nedávno napr. Blažek, Csank (2007), upozorňujú na nevyhnutnosť existencie týchto regionálnych rozdielov pre zabezpečenie ďalšieho ekonomického a sociálneho rozvoja, ako aj na ich význam ako určitého signálneho mechanizmu upozorňujúceho jednotlivých aktérov, od štátu až po jednotlivcov, na smerovanie vlastných aktivít. Odporúčame rešpektovať skutočnosť, že vzhľadom na veľmi unikátny politický a kultúrno-historický kontext (Slovenská republika má veľmi malé skúsenosti so štátnosťou a politickou samostatnosťou; Slovensko bolo dlho zaostalou agrárnou krajinou s nízkou životnou úrovňou; obdobie prudkého hospodárskeho rozvoja, roky 1948–1989, bolo súčasne obdobím odstraňovania regionálnych rozdielov; v zaostávajúcich regiónoch je vysoká koncentrácia rómskeho etnika) je citlivosť vnímania týchto rozdielov na Slovensku veľmi veľká.

V sektorovej štruktúre ekonomiky jednotlivých regiónov nastali v období spoločenskej transformácie pomerne výrazné zmeny. Vzhľadom ku kvalitatívnej stránke týchto zmien možno FMR rozdeliť do troch odlišných skupín. Pre FMR skupiny A je vlastný razantný nástup progresívnych aktivít terciérneho sektoru v súhlase s nástupom postindustriálneho štádia vývoja spoločnosti. FMR skupiny B si vďaka svojej atraktivnosti v procese globalizácie zachovali industriálny charakter. V poslednej skupine C sa v období spoločenskej transformácie význam priemyslu prudko znížil a aj keď sa z aktivít terciéru vzhľadom na potenciál týchto regiónov rozvinul len základný terciér, stačilo to na to, aby bol terciér dominantný v sektorovej štruktúre týchto zaostávajúcich regiónov.

LITERATÚRA

- Bašovský, O., Divínsky, B.** 1991: The development of modern urbanisation in Slovakia and its present problems. *Revue Belge de Géographie* 115 (1-2-3), 265–277.
- Bašovský, O.** 1995: Súčasný stav a prognóza urbánnej a regionálnej štruktúry Slovenska a ekonomická transformácia. *Sborník České geografické společnosti* 100 (2), 78–91.
- Benč, V.** 2002: Regionálna politika. In **Marcinčín, A.** ed.: *Hospodárska politika na Slovensku 2000–2001*. Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, Bratislava, 289–321.
- Bezák, A.** 1990: Funkčné mestské regióny v sídelnom systéme Slovenska. *Geografický časopis* 42 (1), 57–73.
- Bezák, A.** 2000: Funkčné mestské regióny na Slovensku. *Geographica Slovaca* 15, Geografický ústav SAV, Bratislava, 90 s.
- Bezák, A.** 2001: Niekoľko poznámok o revízii systému funkčných mestských regiónov na Slovensku. *Acta Facultatis Rerum Naturalium UMB, Geografické štúdie* 8, Banská Bystrica, 36–40.
- Blažek, J., Csank, P.** 2007: Nová fáza regionálneho rozvoja v ČR? *Sociologický časopis* 43 (5), 945–965.
- Buček, J.** 2003/4: Les investissements étrangers directs (IED) en Slovaquie Les conditions de leur action et les aspects d'espace-temps. *Hommes et Terres du Nord*, Lille, 3–17.
- Buček, M.** 2003: Regionálna integrácia Slovenskej republiky: stratégia využitia podpory Európskej únie. *Ekonomický časopis* 51 (8), 982–996.
- Dostál, P.** 2007: Explaining differentiation in regional development level in the Czech Republic: non-experimental LISREL modelling. In **Dostál, P., Langhammer, J.** eds.: *Modelling Natural Environmental and Society*. Charles University, Prague, 257–283.

- Dostál, P., Hampl, M.** 1992: Urbanization, administration and economies: future geopolitical and geo-economic changes. In **Dostál, P., Illner, M., Kára, J., Barlow, M.** eds.: *Changing Territorial Administration in Czechoslovakia – International Viewpoints*. University of Amsterdam, s. 191–203.
- Dostál, P., Hampl, M.** 2008: Development of National Settlement Systems in the Industrial and Post-Industrial Eras: A General Discussion and the case of the Czech Republic. In **Strubelt, W., Gorzelak, G.** eds.: *City and Regions*. Budrich UniPress Ltd., Opladen & Farmington Hills, 43–54.
- Gajdoš, P., Pašiak, J.** 2006: *Regionálny rozvoj Slovenska z pohľadu priestorovej sociológie*. Sociologický ústav SAV, Bratislava.
- Hampl, M.** 2001: Regionální vývoj v období transformace. In **Hampl, M.** a kol: *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská transformace a obecná teorie*. DemoArt, Praha, 17–41.
- Hampl, M.** 2005: *Geografická organizace společnosti v České republice: transformční procesy a jejich obecný kontext*. Univerzita Karlova Praha, Praha.
- Hampl, M.** 2007: Regionální diferenciace současného socioekonomického vývoje v České republice. *Sociologický časopis* 43 (5), 889–910.
- Hampl, M., Blažek, J., Žízalová, P.** 2008: Faktory-mechanismy-procesy: aplikace konceptu kritického realizmu. *Ekonomický časopis* 56 (7), 696–711.
- Hromádka, J.** 1943: Všeobecný zemepis Slovenska. In **Novák, L.** ed.: *Slovenská vlastiveda*. Bratislava, 83–332.
- Hurbánek, P.** 2007: *Exploratívna analýza metód kvantifikácie morfometrických atribútov osídlenia indikujúcich vidieckosť Slovenska*. Dizertačná práca, PRIF UK, Bratislava.
- Ira, V., Falfan, L., Pašiak, J., Gladoš, P.** 2005: *Podoby regionálnych odlišností na Slovensku*. Sociologický ústav SAV, FORMÁT, Pezinok.
- Kling, J.** 2002: Regionálna politika a regionálny vývoj. In **Kollár, M., Mesežnikov, G.** eds.: *Slovensko 2002 (Súhrnná správa o stave spoločnosti II)*. IVO, Bratislava, 109–126.
- Korčák, J.** 1938: *Geopolitické základy Československa, jeho kmenové oblasti*. Orbis, Praha.
- Korec, P.** 2005: *Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989–2004*. Geo-grafika, Bratislava.
- Korec, P.** 2007: Vplyv post-industriálneho štádia vývoja spoločnosti a globalizácie na regionálny vývoj Slovenska. *Geographia Cassoviensis I*. UPJŠ Košice, Košice, 75–80.
- Korec, P., Ondoš, S.** 2006: Less developed regions of Slovakia: identification and characteristics. *Acta Geographica Universitatis Comenianae* 48, UK Bratislava, s. 55–74.
- Korec, P., Ondoš, S.** 2007: Historické a geografické aspekty regionálnej divergencie na Slovensku. In **Kraft, S., Mičková, K., Rypl, J., Švec, P., Vančura, M.** eds.: *Česká geografie v evropském prostoru*, JU České Budějovice, 626–631.
- Lukniš, M.** 1985: Regionálne členenie Slovenskej socialistickej republiky z hľadiska jej racionálneho rozvoja. *Geografický časopis* 37 (2–3), 137–163.
- Rajčáková, E., Švecová, A.** 2002: Postavenie okresov a krajov Slovenska z hľadiska hodnotenia vybraných sociálnych a ekonomických znakov. *Geographia Slovaca* 18, GÚ SAV, Bratislava, 167–175.
- Smith, A.** 1998: *Reconstructing the Regional Economy: Industrial Transformation and Regional Development in Slovakia*. Edward Elgar. p. 434.
- Smith, A., Rochovská, A.** 2006: Neo-Liberalism and Post-Socialist Urban Transformation: Poverty, Inequality and the City. *Acta Geographica Universitatis Comenianae* 48, Univerzita Komenského Bratislava, 43–54.
- Soros, G.** 2002: *O globalizácii. (Ako funguje globálny kapitalizmus a ako ho zlepšiť.)* Kalligram, Bratislava.
- Strykiewicz, T., Kaczmarek, T., Meczynski, M., Parysek, J., Stachowiak, K.** 2007: *Poznan faces the future: Pathways to creative and knowledge-based regions*. AMIDSt, University of Amsterdam, Amsterdam.
- Toušek, V., Vašková, L.** 1996: The Transformation of the Czech Economy and the Level of Population's Education, regional differences. In *Zadania badaje geografii społecznej a ekonomicznej w obliczu transformacji ustrojowej i restrukturalizacji gospodarczej*. IG UW, Wrocław, 243–248.

- Toušek, V., Vančura, M., Víturka, M. 2000: Geographical Aspects of Industrial Transformation in the Czech Republic. *Sborník České geografické společnosti* 105 (2), 155–165.
- Toušek, V. 2000: Transformace průmyslu v ČR a jeho odvětvová struktura v nových krajích. *AUMB, Geografické štúdie* 7, Banská Bystrica, 112–118.
- Toušek, V. 2003: *Geografické aspekty transformace českého průmyslu po roce 1989*. Habilitační práce, Univerzita Komenského, Bratislava.

SUMMARY

Sectoral changes of economics of Slovakia in first period of societal transformation in regional point of view

Social transition after 1989 accelerated significant changes of Slovakia's regional structure as well as its sectoral economic structure. Sectoral changes of economics of Slovakia and its regions are strongly influenced not only by transformation of the former communist economic system and globalization processes, but also by processes of the post-industrial development phase in Slovakia. The submitted paper aims at shifting the knowledge of regional development of Slovakia in the following three points: revelation and interpretation of factors and processes determining regional development in Slovakia after 1989 (1), explanation of methodology used for the research of regional development and showing the regional differentiation pattern in Slovakia (2) and analysis of dynamics of regional development of Slovakia by sectors of economy (3).

Functional urban regions (FURs) seem to be appropriate basic units for the study of the regional development, the regional differentiation or the regional typifying of Slovakia according to the economic development. The FURs stand for a specific type of functional region, defined by criteria related to the spatial interaction of a city and its surroundings (core–periphery). We consider the economic aggregate (EA) to be a very appropriate parameter of the economic development and of the achieved economic level. The EA can be obtained as a mathematical product: number of job opportunities in the region multiplied by the average monthly wage of employees in the region. Available statistical data allow us to calculate EA for the general economics of a particular region as well as for each of its economic sectors. The EA bears not only the economic, but also the complex societal character, due to the social and cultural homogeneity of the transforming countries of central Europe.

In the period after 1989, the most important factors affecting the regional development in Slovakia were the settlement hierarchy and macro-location influenced by big transport infrastructure, together with the globalization processes and the forthcoming post-industrial stage of societal development. Several general features of the territorial differentiation of the Slovak economy are clear. Perhaps the most significant one is the expected polarisation between Bratislava and the rest of Slovakia. The second general feature of the territorial differentiation of the economy of Slovakia is an apparent polarisation between the more developed western Slovakia and the regions of the big centres on one side and the underdeveloped rural areas of the eastern and central Slovakia (at the lower resolution level) on the other side.

In the period of the social transformation after 1989, we have witnessed different dynamics of development of particular sectors of economy. The FURs in Slovakia can be divided by particular sectors' dynamics into 3 categories: A – metropolitan regions (high positive dynamics of the tertiary sector as a result of creating progressive activities of the tertiary sector), B – western regions (positive dynamics of the secondary sector, due to great FDI inflow in industrie) and C – south-eastern and eastern regions (underdeveloped secondary sector, stagnating tertiary sector).